

Duga tradicija "Krčkoga zbornika" sasvim je sigurno izvrstan pokazatelj kvalitete i tematske širine ovog važnog izdanja, s pomoću kojeg je o otoku Krku prikupljeno mnogo vrijednih podataka, koji će koristiti ne samo žiteljima Bodulije i bliže okolice, nego i svima onima koji se u budućnosti budu namjeravali baviti krčkom poviješću.

Slaven Bertoša

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 24., Zagreb, 2006., str. 356, ISSN 1330-7134

Sredinom siječnja 2007. godine predstavljen je 24. svezak *Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* za 2006. godinu. Potrebno je naglasiti da je to publikacija u kojoj se već godinama objavljuju znanstveni članci visoke kvalitete, koji se tematski protežu od srednjovjekovne povijesti do kraja 19. i početka 20. stoljeća. U ovom je broju objavljeno sedam znanstvenih radova te su svi ocijenjeni kao izvorni znanstveni radovi. Također je objavljen i članak nastao kao recenzija rukopisa rada objavljena u tom broju. Radovi su opremljeni sažetcima na engleskom jeziku. Glavni i odgovorni urednik i ovog broja jest akademik Tomislav Raukar.

Zbornik počinje radom Ivana Majnarića *Plemićka obitelj Radinića, ogranak nadinskih Kačića* (1.-23.). U radu na temelju objavljene i neobjavljene građe iz Državnog arhiva u Zadru, te Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu kao i Znanstvene knjižnice u Zadru, u vrelima autor identificira pripadnike plemićkog roda Kačića potekle od Radina Kačića. Autor se pretežno bavi genealoškim pitanjima, nekim pitanjima nasljeđivanja, i pitanjem pripadnosti Mihovila Mihaljevića iz Nina rodu nadinskih Kačića. Autor novim spoznajama nadopunjuje svoj raniji rad, objavljen u 23. svesku istog zbornika iz 2005. godine. U prilogima radu nalaze se dva prijepisa dokumenata (iz 1405. i 1411. godine) na koje se autor u djelu poziva, te rodoslovlje roda nadinskih Kačića. Dodatak radu je i ekskurs *Neka zapažanja o ženskom pravu nasljeđivanja krajem XIV. i u prvoj polovici XV. stoljeća* (21.-22.) koja se zasnivaju na Novigradskom zborniku starohrvatskog običajnog prava. Autor zaključuje „da u ovim pitanjima nije sporno muško pravo nasljeđivanja nego modalitet isključivanja žena iz nasljedstva“ (22.).

Potom slijedi rad Ivana Jurkovića *Vrhrički i hlivanjski plemeniti rod Čubranića do sredine 15. stoljeća; njihov društveni položaj, prostorni smještaj, posjedi i gospodarska moć* (25.-69.). Autor u radu analizira podrijetlo i razdoblje nastanka zajednice hlivanjskih (livanjskih) plemića koji se od sredine 14. stoljeća prepoznaju kao plemeniti rod Čubranića. Prve izvorne vijesti o posjedima Čubranića podudaraju se s doseljnjem većeg broja katoličkih vlaških doseljenika na to područje u drugoj polovici 14. stoljeća. Uz opširan prikaz dosadašnje historiografije o tom plemenitom rodu au-

tor analizira njegovo nazivlje i podrijetlo. Također su doneseni zaključci o prostornom smještaju, posjedima i gospodarskoj moći roda. Autor u radu koristi spoznaje arheoloških istraživanja vrhričkih grobalja te dolazi do zaključka o gospodarskom i demografskom uzletu roda u 14. i početkom 15. stoljeća. Prilog čini karta s lokacijama arheološki registriranih kasnosrednjovjekovnih grobalja, crkava i samostana vrhričkog okruga.

Rad *Iz hrvatske vojne povijesti – Croati a cavallo i Soldati Albanesi, njihova bratovština i gradivo o njezinu djelovanju od 1675. godine do sredine 18. stoljeća* (71.-130.) zajednički potpisuju Lovorka Čoralic i Nedjeljka Balić Nižić. U zajedničkom radu autorice istražuju djelovanje mletačke prekojadranske elitne vojne jedinice, u izvorima nazivane *Croati a cavallo* (*Cavalleria Croata*) i *Soldati Albanesi*, te njihove zajedničke bratovštine sv. Jeronima, osnovane 1675. godine u Zadru. Bratovština je okupljala pripadnike hrvatske lake konjice, rodom sa zadarskog područja, kao i pripadnike pješackih i konjaničkih postrojbi podrijetlom iz mletačke Albanije. Autorice u radu detaljno analiziraju statutarne odredbe bratovštine, kao i spise nastale od vremena osnutka bratovštine do sredine 18. stoljeća. Kao prilog radu objavljen je cjeloviti prijepis Matrikule bratovštine hrvatskih i albanskih vojnika (88.-122.), koji se čuva u Znanstvenoj knjižnici u Zadru, kao i fotografija njegove naslovnice. Osim toga objavljene su četiri fotografije grbova zapovjednika postrojbi, fotografija oltara sv. Jeronima u crkvi Sv. Šimuna u Zadru te fotografija oltarne pale s prikazom Sv. Jeronima iz iste crkve. Sve su fotografije u koloru. Rad je osim sažetka na engleskom jeziku popratio i sažetak na albanskom jeziku.

Rad Jelene Puškarić *Anselmo Banduri (1675.-1743.), dubrovački benediktinac u Parizu* (131.-186.), biografski je prikaz života Anselma Bandurija, vrsnog bizantologa i numizmatologa. Govori o njegovoj ulozi u dubrovačkom ogranku benediktinskog reda. Banduri je krajem 17. stoljeća boravio u Italiji, u okolici Napulja, Firence i Rima, odakle je 1702. godine otišao u parišku opatiju francuskih mavrinaca, Saint-Germain-des-Prés. Tamo će objaviti svoja dva znamenita djela: *Priručnik iz bizantologije*, tj. *Imperium Orientale sive Antiquitates Constantinopolitanae* (1711.), i *Numizmatički kompendij*, tj. *Numismata imperatorum Romanorum a Trajano Decio ad Palaeologos Augustos* (1718.). Autorica u radu govori o važnosti tih djela, te Bandurijeva djelovanja u Francuskoj, kao i o njegovoj daljnjoj sudbini. Prilozi radu skraćeni su prikazi Bandurijevih *Sabranih djela Sv. Nicefora*, tj. *Conspectus operum sancti Nicephori* (161.), *Priručnika iz bizantologije* (162.-165.) i *Numizmatičkog kompendija* (166.-167.). Tu su također i pregled građe prvog sveska *Priručnika iz bizantologije* (168.), popis numizmatičkih zbirki i objavljenih naslova kojima se Banduri poslužio prilikom sastavljanja svojeg *Numizmatičkog kompendija* (169.), kao i prijepis korespondencije između Bandurija i njegova pokrovitelja Montfaucona (171.-179). Vrijednost radu daje i opširan popis izvora i literature o Anselmu Banduriju.

Ivica Zvonar u radu *Prilog poznavanju života i rada Ivana Kostrenčića u Beču: 1868.-1875.* (187.-198.) na temelju rukopisne ostavštine Ivana Kostrenčića rekonstruirao je život i djelovanje toga hrvatskoga knjižničara za vrijeme njegova službovanja u Dvorskoj knjižnici u Beču. Autor posebno analizira njegovu korespondenciju s važ-

nijim osobama u Hrvatskoj u 19. stoljeću, i to prije svega s Jurjem i Ivanom Mu-
grićem, Franjom Račkim, i biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom. Također, de-
taljnije je analizirao pet pisama koje je Metel Ožegović uputio Ivanu Kostrenčiću u
razdoblju od 1872. do 1874. godine. Građa korištena u ovom radu čuva se u Arhi-
vu HAZU. Slikovni prilozi radu jesu fotografije pisma Metela Ožegovića, poslana
19. svibnja 1872., kao i fotografija brzojava koji je Kostrenčiću uputio Strossmayer
19. ožujka 1872..

Rad Tihane Luetić *Socijalna slika studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Za-
grebu (1874.-1914.)* (199.-222.) temelji se na podacima iz upisnih listova. Autori-
ca analizira socijalnu strukturu studenata. S pomoću metode kvantitativne analize
pokazano je iz kojih su društvenih sredina i iz kojih pokrajina dolazili prvi studen-
ti Filozofskog fakulteta, te kako se vremenom mijenjala pripadnost društvenim slo-
jevima studentske populacije. Također, autorica u radu proučava pitanje školarine i
studentskih stipendija. Rad ima veliku važnost zbog usporedbe dobivenih podataka
s dostupnim podacima za Bečko i Praško sveučilište, te za sveučilište u Kolozsváru
(Cluj Napoca). Popraćen je grafikonom socijalne strukture studenata 1874.-1914.
prema očevu zanimanju (206.) i kretanja udjela zanimanja očeva studenata 1874.-
1914. po razdobljima (209.). Tu je i grafikon plaćanja naukovine studenata Filozof-
skog fakulteta 1874.-1914. (213.), kao i grafički prikaz socijalne strukture studenata
Filozofskog fakulteta u potpunosti oslobođenih od plaćanja naukovine (215.).

U znanstvenom radu *Od kršćanskog do seljačkog humanizma: hrvatske nacionalne
ideologije i bio-ekologija* (223.-264.) Tomislav Markus analizira osnovna obilježja
proučavanja političkih i nacionalnih ideologija u Hrvata u 19. i 20. stoljeću iz bio-
ekološke perspektive. Na početku rada autor daje detaljno obrazloženje svoje meto-
dološke pozicije, jer je ekološki i biološki pristup slabo poznat među povjesničarima
u Hrvatskoj. Osvrćući se na polazišta povjesničara i ostalih istraživača od prima-
ta kulturne adaptacije, kulturocentrizma i historicizma po kojem je moderni čovjek
neovisan o ekološkim i biološkim ograničenjima, zaključuje se da je sličan pristup
vrijedio i za predmete njihova proučavanja, najvažnije predstavnike hrvatske naci-
onalne ideologije u 19. i 20. stoljeću. Kao primjer autor analizira osnovna obiljež-
ja ideologija Mihovila Pavlinovića i braće Antuna i Stjepana Radića. U svome radu
autor se zalaže za bio-ekološki pristup socijalnoj povijesti, koji uzima u obzir ljud-
sku pripadnost Prirodi i važnost genskoga naslijeđa, tvrdeći da bi taj pristup treba-
lo primijeniti na cjelokupno proučavanje povijesti hrvatskoga ili bilo kojeg drugog
naroda.

Iz recenzije njegova rukopisa nastao je članak Nikše Stančića *Pleistocenski čovjek i
hrvatske nacionalne ideologije 19. i 20. stoljeća* (265.-268.). Svoja razmišljanja o pri-
je spomenutom pristupu rečenoj tematici Stančić iznosi tvrdeći da Markus ima pravo
na svoja teorijsko-metodološka stajališta te da se o njima može raspravljati, ali da
su ona u autorovu istraživačkom postupku pogrešno primijenjena. Također, Stančić
primjećuje da bi Markus svoj tekst, koji je ionako sastavljen od dva opsegom jedna-
ka dijela, trebao razdvojiti u dva samostalna rada. Na kraju, Stančić kaže da Markus
u svom radu nije uspio pokazati "koje to nove historiografske rezultate hrvatskih

nacionalnih, političkih i društvenih ideoloških sustava daje na podvrgavanje 'bio-ekološkoj analizi'" (268.).

Kao i u prethodnim brojevima, uredništvo je veliku pažnju posvetilo ocjenama i prikazima aktualnih izdanja svjetske i hrvatske historiografije (217.-348.). Tako je u drugom dijelu časopisa ukupno prikazano dvadeset i sedam naslova, od čega šesnaest znanstvenih i stručnih knjiga ili monografija, te jedanaest domaćih ili međunarodnih znanstvenih časopisa i zbornika sa znanstvenih skupova.

Može se zaključiti da i ovaj broj *Zbornika*, prateći trendove u suvremenoj hrvatskoj i svjetskoj povijesnoj znanosti, donosi niz vrijednih radova i prikaze zanimljivih knjiga, monografija, časopisa i zbornika.

Hrvoje Kekez

Hum – Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Mostar, br. 1., (2006.), 380 str.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, koji okuplja studije humanističkih i srodnih društvenih znanosti do sada poučavanih unutar Pedagoškog fakulteta, pokrenut je 2006. godine novi znanstveno-stručni časopis, nazvan po povijesno važnom brdu ponad Mostara, ali i s jasnom aluzijom na posvećenost humanističkim temama. Prema imenima suradnika u ovome prvom broju vidljiva je želja uredništva da ne samo predstavi radove znanstvenika iz matične ustanove časopisa, nego i da kao suradnike angažira vodeća imena pojedinih disciplina iz BiH i inozemstva. Većina je članaka recenzirana i razvrstana u uobičajene kategorije: izvorni znanstveni članak, prethodno priopćenje, pregledni članak i stručni članak.

Budući da je povijest jedan od studija na tom fakultetu, i povijesne su teme zastupljene u časopisu. Štoviše, najveći broj članaka (7 od 17) bavi se problematikom koja se može okarakterizirati potpuno ili djelomično povijesnom. U ovom će se prikazu veća pažnja pridati tim člancima, a ostali će se predstaviti samo naslovom.

Članak "Štovanje Majke Božje u djelima Jure Radojevića Gizdelina" Vande Babić i Sanje Knežević (str. 91.-113.) bavi se ovim baroknim piscem, koji je, kao toliki prije i poslije njega, i sabljom i perom stao u obranu svoga naroda od Turaka. Propitavši hipotezu o piščevu bosanskom plemićkom podrijetlu, autorice prikazuju njegove spjeveve *Okolišenje i uzetje grada Budina* i *Skazanje vazetja lipoga Biograda*, u kojima se suvremena geopolitička situacija zrcali kroz prizmu autorovih praktičnih težnji i marijanske religioznosti.

Slavica Stojan u članku "Izazov noći u renesansnom Dubrovniku" (114.-145.) podrobno opisuje, na temelju arhivske građe i djela suvremenih književnika, mjesto i vrijeme u kojem se ne biste voljeli naći nezaštićeni – noć u renesansnom Dubrovniku. Ako vas ne bi zakačio mač nekog od objesnih i pijanih mladića, postojala je velika vjerojatnost da vas s prozora zaliju mokraćom i izmetom, istuku, okradu, ismiju, siluju ili čak ustrijele.